ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅ 1898 ԹՒԻ

ՄՇԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«Մշակի» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը 1 րուբլի:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցն. անկիւն):

Ուրիշ քաղաքներից պէտք է դիմել այս հասցէով. ТИФЛИСЪ, редакція «Мшакъ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «Mschak».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր դաշնակցութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Փողոցի զոհերը. Խաբուսիկ արտաքին. Նամակ Մեծ-Ղարաքիլիսայից. Նամակ Շուշուց. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ. ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Լեհաստանի հայերը. Շվեյցարական ազգային տօները:

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Ինչպէս պէտք էր սպասել, բօլգարական իշխանի և ռումինական թագաւորի ճանապարհորդութիւնը Պետերբուրգ՝ զանազան ենթադրութիւնների առարկայ է դարձել: Կարծում են որ Ռուսաստանը այժմից աւելի վճռական դիրք կը բռնէ Բալկանեան թերակղզու վրա: Նորից կենդանութիւն է ստանում սլաւօնական պետութիւնների դաշնակցութեան գաղափարը. արդէն ասում են, որ Բօլգարիան Ռուսաստանի հետ պաշտպանողական դաշնակցութիւն է կապել. դրան կը միանան և Չերնօգօրիան ու Ռումինիան: Բայց ո՞ւմ դէմ է այդ դաշնակցութիւնը: Լրագրների հաղորդած լուրերին նայելով, քաղաքական այդ կոմբինացիան նպատակ ունի պահպանել իրերի ներկայ դրութիւնը Բալկանեան թերակղզում և դիմադրել Աւստրիայի աւանդական քաղաքականութեան, որի նպատակն է ճանապարհ բաց անել դէպի Սալօնիկ: Եթէ նկատի առնենք Գերմանիայի բռնած դիրքը Թիւրքիայի վերաբերմամբ, եթէ չը մոռանանք, որ Գերմանիայի հետ թև թևի տուած գնում է և Աւստրիան՝ հասկանալի կը լինի, թէ որքան հաւանականութիւն կայ այն լուրերի մէջ, որոնք խօսում են Բալկանեան պետութիւնների դաշնակցութեան մասին:

Այդ հանգամանքների մէջ նշանակութիւն է ստանում այն ունկնդրութիւնը, որ նորերումս սուլթան Աբդիւլ-Համիդ շնորհեց յունական նախկին առաջին մինիստր Րալլիին: Հրաժեշտի ժամանակ Րալլի մի ժամից աւել խորհրդակցեց սուլթանի հետ: Վերջինս այն միտքը յայտնեց, որ թէև Պրուսիան 1866 թւին յաղթեց Աւստրիային, բայց այդ հանգամանքն արգելք չեղաւ, որ այդ պետութիւնները դաշնակցութիւն կապեն միմեանց հետ: Խալիֆը չը ծածկեց, որ Յունաստանը կարող է նոյնպէս վարվել, այսինքն մօտենալ Թիւրքիային: Գերմանական լրագրները եռանդով արծարծում են այդ միտքը և խորհուրդ են տալիս Յունաստանին մոռանալ անցեալը, նկատի առնելով որ սլաւօնականութիւնը միանում է, կազմակերպվում՝ յունական ցեղը յետ մղելու համար: Շատ հաւանական է, որ գերմանական դիպլօմատիան այժմ փայփայում է այն միտքը, թէ իր ձեռքով թշուառացրած Յունաստանը կարելի է գցել մահմեդական բռնապետութեան գիրկը: Այդպիսով Բօսֆօրի շուրջը կը բոլորէ համակրութեան և հովանաւորութեան մի բաւական ազդու օղակ—Գերմանիա, Աւստրիա, գուցէ և Իտալիա. ինչո՞ւ այդ երրորդութեան մէջ չը լինի և Յունաստանը, որ թէև փոքր է ու խեղճ, բայց կարող է յայտնի ծառայութիւններ մատուցանել և փոխարէնը կարժանանայ այն առաւելութեան, որ իր ցեղական շահերը կը պաշտպանէ սլաւօնականութեան արշաւանքից:

Բայց արդեօք հնարաւո՞ր է այդպիսի կօմբինացիա: Յունաստանը իր ազատութեան սկզբից երբեք Թիւրքիայի բարեկամների թւում չէ եղել և չէր կարող լինել, քանի որ նա դատ ունի Թիւրքիայի դէմ, քանի որ կայ Կրետէի հարցը: Մի՞թէ այժմ Յունաստանը պիտի մոռանայ ամեն ինչ և գրկախառնվի իր ոխերիմ թշնամու հետ: Որքան և քաղցր հնչեն երեքպետեան դաշնակցութեան երգերը, բայց հազիւ թէ մի ազգ կարողանայ այնքան հեշտութեամբ մոռանալ իր և միւս ազգի մէջ բացված ահագին վիհը, որ լցված է արիւնով և արտասուքներով... Աւանդութիւններ կան, որոնք երբեք չեն մոռացվում և որոնց առաջ ոչինչ չեն ներկայի շահերն ու ակնկալութիւնները: Երեքպետեան դաշնակցութիւնը չը պիտի մոռանայ, որ ոչ մի ժամանակ չէ աջողվել գայլերի և ոչխարների մէջ դաշնակցութիւն ստեղծել: Մի ազգի արեան մէջ մտած ատելութիւնը շողոքորթութիւններով չի ջնջվի. պէտք է իրական արդար գոհացում տալ և ոչ թէ խաբել երազական առաւելութիւնների անունով...

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՂՈՑԻ ԶՈՀԵՐԸ

—

Ո՞վքեր են դրանք:—Մարդկութեան այն մասը, որ փոքրիկ հասակից ապրում է փողոցներում և այդտեղ էլ թաղում է իր բարոյական կերպարանքը: Պէտք է նկարագրել այդ սարսափելի միջնավայրը. ով չէ տեսնում ամեն օր, ամեն ժամ, թէ ինչպէս փողոցը զոհեր է խլում: Այդ բարոյական սպանդանոցի պատճառած չարիքները ծանրացած են մարդկութեան վրա, անասելի տանջանքներ են առաջացնում. գողութիւնը, հրէշաւոր ապականութիւնը այդտեղ է պատրաստել իր սկզբնական դպրոցը: Չը կարծէք թէ թունաւոր մթնոլորտում փչացողները միայն աղքատ դասակարգի որդիներն են. մանկական հասակը դասակարգային խտրութիւններ շատ չէ սիրում, իսկ փողոցը մի այնպիսի ընդհանուր հայրենիք է, ուր գգգված, կեղտոտ փոքրիկը հեշտութեամբ է մօտենում ունևորների երեխաներին: Եւ վերջապէս ինչո՞ւ մխիթարվել նրանով, թէ փչացողները, այսու ամենայնիւ, գլխաւորապէս աղքատ դասակարգն է: Մի կողմ թողնելով այն, որ այդ իսկ դասակարգը տաղանդներ ծնեցնելու մեծ կարողութիւն ունի, չը պէտք է մի անգամ ընդմիշտ հասկանալ այն տարրական ճշմարտութիւնը, որ մի հասարակութիւն առողջ, կենսունակ օրգանիզմ կարող է կազմել միայն այն ժամանակ, երբ նրա տարրերը փոխադարձ աջակցութեամբ բուժում են իրանց ցաւերը...

Մինչև այժմ հասարակութիւնը կռիւ չէ սկսել այն սոսկալի թոյնի դէմ, որ թափված է փողոցներում: Անշուշտ ոչ ոք կռիւ չի համարի այն, որ մենք մի կտոր հաց ենք տալիս բոլորովին անօգնական երեխաներին կամ հալածում ենք ամենավատերին ոստիկանի միջոցով: Միակ խելացի և ապահով միջոցն է՝ անվնաս դարձնել թունաւոր մթնոլորտը, ոչնչացնել միջնավայրի ախտածին յատկութիւնները: Հրէշաւոր պլասեռման մատնված սերունդը չը պէտք է հալածել, որովհետև հալածելով ոչ ոք ոչ մի նպատակ չէ իրագործել: Ո՛չ, պէտք է մօտենալ թշուառներին, ազատել նրանց, կարողութիւն տալ հասկանալու այն անդունդի խորութիւնը, որ բերան բացած պատրաստ է կլանել նրանց ամեն րօպէ: Ոչ բարեգործական հաստատութիւնները, ոչ քաղաքային ինքնավարութիւնը երբեք չը զբաղվեցան այն հարցով, թէ ինչպէս պէտք է ազատել փողոցներում բարոյապէս մեռնողներին: Մինչդեռ կան մի շարք երևոյթներ, որոնք կարող էին հեշտութեամբ չահագործվել յօգուտ այդ ազատութեան: Այսպէս, Մօսկվայում մի քանի բարի մարդիկ բաց են արել մի փոքրիկ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ*

—

Հայերը Լեհաստան են եկել Անի քաղաքի կործանումից յետոյ: Առաջ նրանք բնակութիւն հաստատեցին Ռութենեան **) երկրի վրա, Կիեվի մեծ դուքս Իզասլավ իշխանի ժամանակ: Թէօդօր Դիմիտրօվիչ իշխանը նրանց մեծ առանձնաշնորհութիւններ պարգևեց, որոնք ապագայում հաստատվեցին Լեհաստանի թագաւոր Լադիսլաս IV-ի ձեռքով:

Լէօպօլ կամ Լեմբերգ քաղաքի արխիվները մեզ ցոյց են տալիս, որ Դանիէլ թագաւորը, այդ քաղաքի հիմնադիրը, թոյլատրեց հայերին բնակութիւն հաստատել իր մայրաքաղաքում: Լեհաստանի թագաւոր Կազիմիր Մեծն, 1367 թւին, թոյլատրեց նրանց ունենալ նաև մի հայ եպիսկոպոս՝ Գրիգոր անունով: Լեմբերգի հոյակապ մայր-եկեղեցին, որի ճարտարապետութիւնը յիշեցնում է մայր-հայրենիքի պատմական ժամանակները, այդ քաղաքի ամենահին եկեղեցին է: Կիլիկիայի թագաւորութեան անկումից յետոյ, նոր գաղթականներ եկան և կրկնապատկեցին Լեմբերգի հայերի թիւը: Այդ քաղաքը դարձաւ հայկական շարժման կենտրոն: Մի ուրիշ քաղաք, ուր հայերը նոյնպէս բնակութիւն հաստատել սիրում էին՝ Կամենեց-Պոդոլսկ քաղաքն է, որ այսօր Ռուսաստանին է պատկանում:

Լեհաստան գաղթած հայերը գրեթէ բոլորն էլ ազնուական էին: Նրանց մէջ կային հարուստ տէրեր, որոնք ունէին հօտեր, ծառաներ, գանձ: Ասում են, որ Աբգարօվիչ ընտանիքը ծագում է մի հայկական արքայական տոհմից: Ոմանք կարծում են, որ Սաբեհա պրինցները՝ Լեհաստանի պատմութեան մէջ ամենափառաւոր ընտանիքներից մինը, հայկական ծագումն ունեն: Այդ կարծիքը հաւանական է, որովհետև Եօժէն Բօրէ հաւատացնում է մեզ, որ այդ ընտանիքը Հայաստանում կոչվում է «Սաբէգա» (Sabega, Сапѣга): Ես ճանաչում եմ մի երիտասարդ այդ ընտանիքից, Ադամ Սաբեհա պրինցը, որ իսկական արևելեան տիպ ունի:

Մելքիսեդէկ կաթողիկոսը, 1624 թւին գալիս է Լեմբերգ և այդտեղ եպիսկոպոս է ձեռնադրում մի երիտասարդ սարկաւագ՝ Նիկօլ Թօրօսօվիչին: Սա մտաւ կաթոլիկ եկեղեցու գիրկը և Ուրբան VIII պապը շնորհեց նրան, ինչպէս և նրա յաջորդներին, արքեպիսկոպոսական տիտղոս և պալլիում: Թօրօսօվիչ արքեպիսկոպոսը մեծ դժուարութեամբ կարողացաւ գլուխ բերել Լեհաստանի հայերի միութիւնը հռոմէական եկեղեցու հետ: Ժամանակակից մի միսիօնար, Գալանուս, Լեմբերգի պրօպագանդայի հայ Կօլլէժի վերատեսուչը, նկարագրել է այդ կռիւները մի գրքի մէջ, որ այժմ հազուագիւտ է: Լեմբերգի հայ արքեպիսկոպոսների իրաւասութեան էին ենթարկվում Լեհաստանի, Ունգարիայի և Ռումանիայի միացեալ-հայերը չորս եպիսկոպոսական թեմերով:

Հայերը տուել են Լեհաստանին գիտնականներ, բանաստեղծներ, գրականագէտներ և դիպլօմատներ: Լեհաստանի թագաւորները նրանց միջոցով էին յարաբերութիւններ ունենում Թիւրքիայի սուլթանների, Պարսկաստանի շահերի, Թաթարստանի խաների հետ: Հայերը փայլել են նաև վաճառականութեան մէջ: Հովուական բանաստեղծութեան իսկական տէրերը, բանաստեղծութեան, որով ամենայն իրաւամբ պարծենում է լեհաց գրականութիւնը, XV-րդ դարի երկու հայեր են.—Զիմօրօվիչ և Սիմօնօվիչ: Լեհաստանի ամենահռչակաւոր մանկավարժներից մինը՝ Փիրամօվիչ, հայ էր: Լեհաստանում այսօր կան երկու հայ նկարիչ, որոնց գործերը հիացում առաջ բերին 1889-ի աշխարհանդէսում. դրանք են՝ Օգոստինօվիչ և Ակսէնտօվիչ—պրօֆէսօրներ Կրակօվի գեղարուեստական ակադէմիայում: Յիշենք նաև մի հռչակաւոր հայ քանդակագործ՝ Պարօնեց, որ ապրում է Լեմբերգում:

Աբգարօվիչ, որի կեղծ անունն է «Աբգար սօլթան», ժամանակակից Լեհաստանի ամենալաւ գրողներից մէկն է: Նա ծագումով հայ է, ինչպէս հայ է մի ուրիշ գրականագէտ՝ պ. դը Րօցկօ Զաքարիասիվիչ, որ նշանաւոր է Վարշավայի մամուլի մէջ, կամ երիտասարդ Րօմուալդ Թէօդօրօվիչ, որ մեծ տաղանդով գրում է Լեմբերգի մամուլի մէջ:

Հայկական ծագումից են նաև—Դէյմա՝ Գալիցիայի երկաթուղիների վերատեսուչը. Սաֆարօվիչ՝ Գալիցիայի հեռագրատան և պօստատան վերատեսուչը. Սիմօնօվիչ՝ դատարանների նախագահը. բարօն Ձեմօնօվիչ՝ Սուչավայի (Բուկօվին) դատարանի նախագահը: Վարշավայի հռչակաւոր բարեգործ՝ Կգաբան, որ մեռաւ մի քանի ժամանակ առաջ, նոյնպէս հայկական ծագումն ունէր:

Սէյմի հայ պատգամաւորների մէջ գտնվում են չորս Զիյրզեջօվիչ, երկու Թօրօսօվիչ, երկու Աբրահամօվիչ, մի Թէօդօրօվիչ, մի Մօյսա և այլն:

Ադամ Զիյրզեջօվիչ, որ ամուսնացել է կոմսուհի դը Միրի հետ, նշանակվել է Գալիցիայի մինիստր կոմս Թունի կաբինէտում: Նա առաջին հայն է, որ ընտրվեց մինիստր Աւստրիայում: Նոր մինիստրը, որ իրաւագիտութեան դօկտոր է, գեղեցիկ հայկական տիպ ունի: Ֆրանց-Յօսէֆ կայսրը նորերս Գալիցիայի նահանգապետ նշանակեց մի չափաւոր երիտասարդի—կոմս Պինինսկուն, որի մայրը հայ է:

Շատ հայ ընտանիքներ կապված են լեհական արիստօկրատիայի հետ: Կան երկու բարօններ՝ Ռօմաշկան, որոնք խնամութիւն ունեն երկրի ամենաբարձր ազնուականութեան հետ. պ. դը Րօցկօ Բօգդանօվիչը մարկիզ է: Կապրի և Վասիլկօ ընտանիքների անդամները բարօն են: Պ. Միկուլի, որ մի քիչ առաջ վախճանվեց, հայկական ծագումն ունէր: Նա մի հռչակաւոր երաժշտագէտ էր, պիանիստ, կոմպօզիտոր և կօնսերվատօրիայի վերատեսուչ: Պ. Ժիւլ Թէօդօրօվիչ վիօլօնիստ է, որ իր ուսումն ստացել է Վիէննայի կօնսերվատօրիայում և այժմ Բեռլինի նուագասիրական ընկերութեան երգեցիկ խմբի ղեկավարն է: Պ. Պօղոս Անտօնօվիչ, Լեմբերգի համալսարանի գեղարուեստի գիտնական

---

*) Այդ վերնագրով յօդուածը տպված է Պարիզի լրագրներից մէկում, հեղինակն է լեհացի հայ Օգոստ Թէօդօրօվիչ:

**) Րութէն, ruthènes, մի սլավ ժողովուրդ, որ ցրված է Գալիցիայում, Լիտուանիայում և Ունգարիայում:

հրապարակ, ուր երեխաների համար կան ամեն տեսակ խաղեր։ Ցայտնի է թէ երեխաները որքան են սիրում խաղալ. և ահա հարիւրաւոր երեխաներ թափվում են այդտեղ, խաղում են, անց են կացնում ժամանակը օ գ տ ա կ ա ր կերպով։ Նկատի առնելով թէ կրթական որպիսի մեծ նշանակութիւն ունեն խաղերը, հեշտ կարելի է հասկանալ, թէ հասկացող, հմուտ մարդկանց ձեռքով սարքած խաղերի միջոցով կարելի է կրթել փողոցի երեխաներին։ Դա մի գեղեցիկ և բարի օրինակ է, որին անպատճառ պէտք է հետևել։

Բայց, ի հարկէ, միայն խաղերը չեն այն միջոցը, որով կարելի է լոյսի ճառագայթներ մտցնել խաւարի թագաւորութեան մէջ։ Կան կիրակնօրեայ, երեկոյեան ձրի դպրոցներ և այլ կրթական հաստատութիւններ։ Ուսումնասիրելով խեղճ երեխաների կեանքը, ձգտումները, կարելի է հարիւր ու մի միջոցներ գտնել։ Ամենագլխաւորն է չը մոռանալ, որ փողոցի զոհերը մարդիկ են, որոնց պէտք է մարդկութեան պիտանի անդամ դարձնել։ Եթէ մենք հասել ենք այն աստիճանին, որ ընկերութիւններ ենք հիմնում կենդանիներին հովանաւորելու համար, մի՞թէ չը պիտի երբ և իցէ հասկանանք, որ փոքրիկ մարդկանց ամբողջ լեգէօններ կան, որոնք պակաս արժանի չեն մեր խնամքին ու գթասրտութեան։

ԽԱԲՈՒՍԻԿ ԱՐՏԱՔԻՆ

Դուք գնում էք մի գիւղ, տեսնում էք այնտեղ դպրոց, հիւանդանոց կամ նոյն իսկ գրադարան։ Գոհ էք, չէ՞։ Ձեր դէմքի վրա փայլում է ժպիտը և դուք բացականչում էք՝ «էլ ինչն է պակաս»։ Արտաքին նշանների առատութիւնը կարող է ձեզ դեռ էլ աւելի մեծ հրճուանք պատճառել. երևակայեցէք թէ դուք տեսնում էք այդ գիւղի չուրջը մի հարուստ բնութիւն, տեսնում էք որ գիւղացին շատ հեշտութեամբ կարող է արտահանել իր հողի բերքերը, որ նա լաւ վարձատրութիւն կըստանայ, քանի որ մօտիկ տեղում գոյութիւն ունի սպառման մեծ կենտրօն, ուր պահանջը մշտական է, ապահովված։ Այդ դէպքում դուք կատարելապէս ապահովված էք, որ պակասութիւն միանգամայն չը կայ։ Սակայն բաւական է որ գոյութիւն ունեն բարեկեցութեան այդ բոլոր արտաքին նշանները. ճիշդ որ մարդուն մնում է միայն հրճուել այդ նշանների առաջ։

Պետերբուրգի լրագրներից մէկի աշխատակիցը տեսել է մի այդպիսի երջանիկ գիւղ, բայց երբ մօտիկից ծանօթացել է նրա հետ, հասել է այն եզրակացութեան, որ, այնուամենայնիւ, այդտեղ էլ կայ մեծ պակասութիւն։ Եւ իրաւ, ինչ կասէք, երբ մի գիւղ, դրված լինելով նոյն իսկ ամենանպաստաւոր հանգամանքների մէջ, չէ կարողանում չահագործել իր հարստութիւնները. Նա լաւ դաշտեր ունի, բայց հերկում է նրանց նախահայրական ձևով. այգիներ ունի, բայց այգեգործութիւն չը գիտէ. ջաղցրահամ ձկներով լիքը գետ ունի, բայց այնպէս բարբարոսաբար է չահագործել այդ հարստութիւնը, այնպէս անխնամ է թողել հարստութեան այդ աղբիւրը, որ այլ ևս ոչինչ չէ կարողանում ստանալ։ Հարուստ բնութիւնը, յարմար դիրքը ինքն ըստ ինքեան չեն կարող հրաշքներ գործել, երբ մարդիկ ծոյլ են, անտարբեր, երբ զուրկ են ձեռնարկութեան ինիցիատիվից։ Կարծո՞ւմ էք թէ դպրոցը կարող է նրան օգնել, այն դպրոցը, որ բաւականանում է իր դերը պաշտօնապէս կատարելով, որ կապված չէ ժողովրդի հետ. կամ թէ կօգնէ՞ ժողովրդին գրադարանը, գիրքը, որ մեծ մասամբ նրան, այդ ժողովրդին չունի աչքի առաջ։ Ի հարկէ ոչ։ Կայ, ուրեմն, պակասութիւն և մեծ պակասութիւն։ «Միթէ պարզ չէ որ միայն դրամական օգնութիւնը բաւարար չէ։ Բաւական չեն նմանապէս հիւանդանոցները, դպրոցները, ժողովրդական թատրօնները։ Հարկաւոր է և այլ բան։ Ի՞նչ է դա։ Հարկաւոր է կենդանի հոգի, ստեղծագործող միտք, որ տանէր իր ետևից գիւղական անշարժ միտքը, կարթեցնէր նրան, չարժէր սրտերը։ Արտաքին, ձևական վերաբերմունքը դէպի գիւղի ցաւերը, պարզ է՝ ոչինչ չի անի։ Հարկաւոր են մ ա ր դ ի կ, կենդանի մարդիկ, որոնք ոգևորված են գործով, որոնք ժողովրդական հոգին ու մարմինը առողջացնելու մտքին են նուիրված։»

Այո, անուրանալի է, որ այդպիսի մարդիկ հարկաւոր են ամենուրեք, թէ այնտեղ, ուր պէտք է նոր ստեղծել մարդկային բախտաւորութիւն, և թէ այնտեղ, ուր ամեն ինչ պատրաստ է այդ բախտաւորութիւնը կատարեալ դարձնելու համար։ Երկու տեղերում էլ ոչինչ չէ կարելի անել առանց իսկական գործիչների։ Բ.

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ

Օգոստոսի 4-ին

Անտառային դեպարտամենտի դիրեկտորը, ինչպէս ամեն տեղ, նոյնպէս և մեզանում իր սիրալիր վերաբերմունքով լաւ տպաւորութիւն թողեց ժողովրդի վրա։ Նրա խօսակցութիւնից պէտք է ենթադրել, որ հեռու չէ այն երանելի ժամանակը, երբ գոհացուցիչ կերպով կը վճռվի հողային կնճռոտ հարցը ի նպաստ ժողովրդի և վերջնականապէս կը դադարեն այն վէճերն ու ընդհարումները, որոնք տեղի են ունենում և յաճախ սուր կերպարանք են ստանում գիւղական ազգաբնակութեան և անտառապետների մէջ։ Վերջինները երբեմն այնքան հեռու են գընում իրանց պահանջների մէջ, որ առանց որ և է փաստի՝ ժողովրդի, դարերով օգտված, վարելահողերն ու արօտատեղերը պետական կալւածքների սահմաններում համարելով՝ անհագին գլխացաւանք և հոգսեր են պատճառում թէ Բարձր Իշխանութեան և թէ ժողովրդին առհասարակ։ Դիրեկտորի ուշադրութեան արժանացաւ և անտառային տակսան։ Ապացոյցի կարօտ չէ, որ շատ ծանր է գիւղական աղքատ ազգաբնակութեան՝ վառելափայտի սաժէնին 10—12 ր. վճարել (նախկին տակսայի երկպատիկը), իսկ իւրաքանչիւր գլուխ տաւարին՝ տարեկան 1 րուբլի (մի տարի առաջ 30 կոպէկ էր) անտառում արածացնելու համար։ Սակայն այդչափ վճարելուց յետոյ՝ դեռ որքան դժուարութիւններ կան տարածված խեղճ գիւղացու առաջ։ Ո՞ւմ յայտնի չէ, նամանաւանդ ստորին անտառապահների վարմունքը ժողովրդի հետ՝ օրէնքի պատրուակով։ Ո՜րքան ցանկալի է, որ պ. դիրեկտորի խոստումները օր առաջ իրականութիւն ստանային և նախկին, բարեխղճօրէն կազմած տակսան նորից գործադրութեան մէջ մտնէր։

Կառավարչական դպրոցների տեսուչը յուլիսի 30-ին գալով մեր գաւառը՝ նախապէս այցելեց մեր գիւղը։ Անմիջապէս հրաւիրելով փակված դպրոցների նախկին հոգաբարձուներին, պահանջեց և ստացաւ դպրոցական շինութիւններն ու գոյքը։ Այնուհետև եկեղեցական հաշուեմատեաններից հաւաստիանալով, որ եկեղեցին դպրոցներին տարեկան միջապէս 500 ր. է վճարելիս եղել, պարտաւորեցրեց երէցփոխին նոյն գումարը ոչ միայն այսուհետև վճարել նոր բացուելիք օրինրդական տարրական դպրոցին, այլ և անցեալ մէկ ու կէս տարվայ ընթացքում՝ (դպրոցների փակված ժամանակամիջոցին) դըպրոցներին վճարելիք 750 ր. գումարը անյապաղ ուղարկել գանձարան ի պահեստ։ Վերջին կարգադրութիւնը բացատրութեան կարօտ է։

Ղարաքիլիսեցի

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Օգոստոսի 9-ին

Օգոստոսի 8-ին դերասանական խումբը տուեց իր տասներեքերորդ ներկայացումը՝ ի նպաստ օր. Մարի-Հրանուշի։ Խաղացվեց Կոմոլէտտիի «Քոյր Թերեզա» դրաման։ Քոյր Թերեզայի դերը կատարում էր օր. Վարդիթեր, որն իր զուրեկան խաղով գեղեցիկ տպաւորութիւն արեց հանդիսատեսների վրա։ Նա հիանալի էր այն րօպէներում, երբ ճնշված մայրապետը, հակառակ վանական օրէնքների, սկսում է բողոքել վանական խստութիւնների դէմ և զզուանք արտայայտել դէպի նրա եզուիտական դաստիարակութեան սիստեմը։ Օրիորդը կարողանում էր պարզ կերպով ցոյց տալ այն ծովացած տանջանքները, երբ վշտացած մայրապետը իմանում է, որ Գուլերմինան իր դուստրն է, որին հայրը զոռով կամենում է միանձնուհի ձեռնադրել տալ։ Գուլերմինայի դերն ստանձնել էր օր. Մարի-Հրանոյշ։ Օրիորդը՝ մայրապետին իր սրտի պատմութիւնն անելու ժամանակ, կարողացաւ բնական կերպով ցոյց տալ սիրատոչոր սրտի բուռն վշտերն ու յուզմունքները։ Պ. Պետրոսեանի խաղը Գուստաֆօյի դերում բաւարար էր։ Կեղծ բարեպաշտ և խորամանգ միանձնուհու՝ քոյր Զուզեպպայի դերում՝ տիկին Զաբէլ լաւ էր. սակայն այս անգամ էլ պիտի նկատենք, որ տիկնոջ մի սովորութիւնը, այն է՝ երգելով խօսելը, անդուրեկան է։ Գոհացուցիչ էին իրանց խաղով՝ Գուլերմինայի սիրահար Դոնաֆօյի դերում՝ պ. Օհանեան, կոմս Դիւբրէյի դերում՝ պ. Վրոյր և Թէօդորի դերում՝ պ. Սամիկոնեան։ Մնացած դերակատարները վատ խաղացին։ Այդ երեկոյեան դերասանների մի խոշոր պակասութիւնն այն էր, որ նրանցից համարեա ամեն մէկը չը գիտէր իր դերը. խօսելու ժամանակ այնպիսի դարձուածներ էին գործ ածում, որ հասարակութեանն ստիպում էին ծիծաղել։ Օր. Մարի-Հրանոյշ ստացաւ դրամական ընծայ։ Թատրօնի մի երրորդ մասը դատարկ էր։ Թ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ գրում են Շուշուց հետևեալը. «Վեհափառ Կաթողիկոսը Տաթևի վրայով կը հասնի մեր քաղաքը օգոստոսի 15-ին։ Այսօր քաղաքից հոգևորական և աշխարհական պատգամաւորներ ուղևորվեցին Գորիս՝ ընդառաջ կաթողիկոսին։ Վեհափառը կիջնի Բալա Ղուկասեանի տանը, որը պատշաճաւոր կերպով պատրաստում են. ընտրված են կարգադրիչ և փող ժողովող յանձնաժողովներ։ Գորիսից Շուշի և Շուշուց մինչև Եւլախ՝ ճանապարհածախսը քաղաքացիները կը հոգան։»

—

«Русскія Вѣдомости» լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից, որ երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրութեան մէջ հարց է արծարծված մի խորհրդակցական ժողով գումարել միջին Ռուսաստանի ընտրողական ներկայացուցիչներից և մշակել այնպիսի միջոցներ, որոնք կարողանան նպաստել կայսրութեան այդ մասի ազգաբնակութեան տնտեսական վիճակի զարգացման։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցի նախկին դասատու՝ շնորհալի ջութակահար Մ. Տ. Վասիլև, մտադիր է սեպտեմբեր ամսից բաց անել ջութակի դասատուութեան մասնաւոր կ ու ր ս ե ր։ Պէտք է յուսալ, որ մեր հասարակութիւնը համակրութեամբ կը վերաբերվի դէպի երիտասարդ արտիստի այդ նոր ձեռնարկութիւնը։ Լսում ենք, որ այդ մասնաւոր կուրսերում երաժշտութեան թէօրեան պիտի դասախօսի պ. Մ. Եկմալեան։

—

«Сынъ Отечества» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետերբուրգում հիմնվում է մի նոր հ ր ա տ ա ր ա կ չ ա կ ա ն ընկերութիւն «Գրագիտութիւն» անունով։ Ընկերութիւնը պիտի հրատարակէ գլխաւորապէս ժողովրդական գրքոյկներ։ Հիմնական դրամագլուխը 120 հազար րուբլի է։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են. «Մեր գաւառում խոտահարքն ու գարու հունձը վերջացել են և սկսվում է ցորենի հունձը։ Գաւառի զանազան տեղերից լսում ենք, որ հացաբոյսերի և խոտի հունձն ընդհանրապէս բաւական առատ է, բայց յունիս և յուլիս ամիսներում տեղի ունեցած մի ամսվայ երաշտի պատճառով՝ հասկը շատ տեղերում վատ է, թէև վերջերումս 3—4 օր շարունակ տեղացած անձրևը շատ օգնեց։ Եթէ գարնան և այս վերջին անձ-

---

պրոֆեսորը՝ հայ է, ինչպէս և Ցօնօվիչը, որ գերմանական օրէնսդրութեան պրոֆէսորն է։ Դոկտոր Լուկասեվիչ, որ սեռական-միզային հիւանդութիւնների մէջ մի մեծ մասնագէտ է, Ինսբրուկի համալսարանի պրոֆէսոր է։

Լեհաստանի հայ-կաթօլիկ կղերը նոյնպէս ունի նշանաւոր անդամներ։ Ստեփանովիչ արքեպիսկոպոսը, որ մեռաւ 1850-ին, շատ յարգված էր աւստրիական և լեհական եպիսկոպոսներից իր առաքինութեան և տաղանդի համար. Նրան կամենում էին Գալիցիայի թեմի միտրոպոլիտ ընտրել, բայց նա մերժեց։ Անտօնովիչ քահանան, հռչակաւոր հռետորը և բանաստեղծը, Ցիսուսեան կարգի փառքերից մէկն է եղել։ Ցովսէփ Թէօդորովիչ կանոնիկոսը՝ այսօր անուանի է իր ճարտարախօսութեամբ և ուսումնականութեամբ։ Լեմբերգի այժմեան արքեպիսկոպոս Իսահակ Իսակովիչ մի մեծ քարոզիչ է. իր կեանքի սրբութեան չնորհիւ, նա վայելում է Լևոն XIII պապի և Ֆրանց-Ցովսէփ կայսրի յարգանքը։ Գալիցիայում, Բուկովինայում և Լեմբերգում 10 հայ ժողովրդապետութիւն կայ, միանձնուհիների մի վանք սուրբ Բենուայի կարգից, որի մայրապետն է Զանովիչը։

Լեմբերգի արքեպիսկոպոսութիւնը կղզիացած է հայկական աշխարհից, որովհետև հպատակվում է ուղղակի Հռոմին։ Եթէ նա գտնվէր Կ. Պոլսի հայ-կաթօլիկ պատրիարքի իրաւասութեան տակ, տեղացի հայերը կարող էին պահպանել իրանց լեզուն, ազգային ծէսը և իրանց յարաբերութիւնները Արևելքի հետ։ Գալիցիայի հայերն արդէն մոռացել են իրանց լեզուն. հայերէն խօսում են միայն Քութայում և Սուչավայում, այն էլ մի ժարգօն է դարձել։

Սուչավան ունի 1000 հոգի հայ-լուսաւորչական, մի դպրոց և եկեղեցիներ։ Այդ հայերը սիրում են խօսել հայերէն և դեռ պահպանել են իրանց աւանդութիւնները։ Արքեպիսկոպոս Իսակովիչն ուղղեց նրանց մի սրտաշարժ կոնդակ գերմաներէն՝ յորդորելով նրանց մտնել հռոմէական եկեղեցու ծոցը։ Նրանք մերժեցին, առարկելով թէ վախենում են լատինանալուց և չեն կամենում մոռանալ իրանց դարևոր աւանդութիւնները։ Հայերի թիւը Գալիցիայում 4000-ից աւելի չէ, իսկ Ունգարիայում հասնում է 10,000-ի։ Լեհաստանի հայերը մեծ մասամբ սլավ անուն են կրում կամ լեհական վերջաւորութիւն ունեցող հայ անուններ։ Լեմբերգում մի հայ կօլլէժ կայ տղայոց համար։ Նա ամբողջ Գալիցիայում ամենահարուստ կօլլէժն է։ Կարելի էր այդտեղ հիմնել մի հայկական մուզէօն այն հին գրքերով և ձեռագրներով, որոնք գտնվում են կօլլէժում։ Այդտեղ կայ մի շատ հին աստուածաշունչ, որի ծաղկենկարը նման է Էջմիածնի աւետարանի նկարին։ Ակսենտովիչ պրոֆէսորը, որ նկարել է Մկրտիչ I Կաթողիկոսի պատկերը և նուիրել Գլադստոնին, կարծում է, որ բրիտանական միւզէյի վարչութիւնը 200,000 ֆրանկ կը տայ այդ հայ աստուածաշնչի համար։

Մի հայ-կաթօլիկ քահանայ Գասպարովիչ նորերս մի ուրիշ կօլլէժ է հիմնել։ Դա մի պանսիօն է հայ տղաների համար, որ գտնվում է Չերնօվիցում, Բուկովինայում։ Այդ կօլլէժներում տալիս են հայ երիտասարդութեան բացառապէս լեհական կրթութիւն. այդտեղ չեն սովորեցնում ոչ հայոց լեզու և ոչ հայոց պատմութիւն։ Հ. Ա.

ՇՎԷՅՑԱՐԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԵՐԸ

IV

Նիւշատէլ, 10 օգոստոսի

Ցինամեակի տօներին միացրել էին և Tir fédéral—Դաշնակցական հրացանաձգութիւնը։ Վերջինիս համար Նիւշատէլը մի շատ յարմար տեղ ունի։ Քաղաքից ոչ հեռու, լճի ափին, բարձրանում է մի փոքրիկ սար կամ աւելի ճիշդը մի բլուր՝ Մայ անունով։ Մայի գագաթը ներկայացնում է մի հարթ տարածութիւն։ Այս բլրի հանդէպ կանգնած է յայտնի Շօմօ սարը ծածկված անտառով։ Շօմօյի լանջում դրված են 200-ի չափ շրջանակներ (նշան)։ Իւրաքանչիւր նշանի մօտ, ապահով և յարմար տեղում, կանգնած է մի մարդ։ Վերջինիս պաշտօնն է ցոյց տալ կարմիր դրօշակը, եթէ գնդակը հասնում է նպատակին, կանաչը՝ եթէ հարուածը չեղվում է նրանից։ Մասնաժողովը շինել է տուել Մայի հրապարակում մի երկար սրահ հրացանաձգութեան համար։ Շինութիւնը բաժանված է 200 մասի։ Իւրաքանչիւր մասը ներկայացնում է մի փոքրիկ սենեակ և յատկացրած է մի հրացանաձգի։ Այստեղ դրած են մի սեղան և մի նստարան. այստեղ գտնվում են նոյնպէս զանազան սիստեմների հրացաններ, փամփուշտներ ցանկացողների համար։ Իւրաքանչիւր հրացանաձգի մօտ նստած է մի անձնաւորութիւն, որը նշանակում է մի փոքրիկ գրքոյկում նպատակին հասած կամ չը հասած գնդակների թիւը։ Ամեն երեկոյ գրքոյկը ներկայացնում է կօմիտէտին, որը տալիս է մրցանակը (նշանակած ընծան), եթէ հարուածները աջող են եղել։

Այս շինութեան մօտ մասնաժողովը շինել է տուել մի ուրիշ ահագին շինութիւն ժամանակաւոր պանդոկի համար։ Սա բաղկացած է մի քանի մասերից։ Իւրաքանչիւր բաժին նշանակված է մի շվէյցարական կանտօնի։ Մամուլի և օտար տէրութիւնների ներկայացուցիչներն ունեն իրանց բաժինները։ Իւրաքանչիւր մասում դրած են մի սեղան ու երկու երկար նստարան։ Այստեղ հիւրերը ուտում-խմում են։ Շինութեան մէջտեղը կանգնած է մի ամբիոն ճառախօսների համար։ Այստեղ գտնվում են երկու բեմ՝ մէկը ներկայացումների համար, միւսը երաժշտական խմբերի՝ խօրի համար։ Մասնաժողովը առանձին ջըրանցքով ջուր է բարձրացրել Մայի գագաթը։ Ժամանակաւոր տէլէֆօնի թելը միացնում է Մայի բոլոր շինութիւնները քաղաքի հետ։ Մի անկիւնում գտնվում է ժամանակաւոր հեռագրատունը, որտեղ անմիջապէս հաղորդվում են տօներին վերաբերեալ տեղեկութիւնները, լուրերը միւս կանտօններին, լրագրներին, ուրիշ պետութիւններին։ Այստեղ գտնվում է նոյնպէս մի փոքրիկ տնակ բժշկի համար, որը պարտաւոր է օգնութիւն հասցնել հիւանդացողներին տօների ժամանակ։ Բոլոր շինութիւնները լուսաւորվում են ելեկտրական լամպաներով։

Մասնաժողովն ընդհանուր ժողովրդական նուիրատուութիւն էր բացել և հրացանաձգութեան համար։ Ժողովուրդն առատ նուէրներ էր տուել մրցանակների համար։ 200—300 Նիւշատէլցի կանայք նուիրեցին այս նպատակի համար իրանց ոսկէ ժամացոյցները։ Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահը տուել էր նոյն նպատակի համար 2000 ֆրանկ։ Ս.-Փրանցիսկօյի շվէյցարական հիւպատոսը նուիրել է մի թանկագին թաս։ Այս թասը Նիւշատէլի կանանց նուիրած

ընները չը լինէին, ի հարկէ, այսպիսի բերք չէր լինի: Կուր գետի հովտում գտնվող այգիների բերքը սակաւ է:»

—

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ տարի քաղուեցի Գ. Ց. Աղամեան մի ճաշկերոյթի ժամանակ խոստացաւ իր հանգուցեալ եղբօր յիշատակին մի եկեղեցի շինել այստեղ: Պարոնը կատարելով իր խոստմունքը՝ ձեռնարկեց եկեղեցու շինութեանը. եկեղեցին վերջանալու վրա է. օգոստոսի 16-ին նշանակված է նրա օծումը: Այդ առիթով հրաւիրված է Թեմական Առաջնորդը: Շնորհիւ տիկին Անանեանի, մի խումբ հայ օրիորդներ պատրաստվում են օծման ժամասացութեան մասնակցել, թէև նրանց մեծ մասը հայերէն մի բառ անգամ չը գիտէ:»

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ գաւառի Վերին-Կարանլուղ գիւղից մեզ գրում են. «Օգոստոսի 3-ին, երբ իմացվեց հայոց Կաթողիկոսի գալու լուրը, գիւղացիք՝ երեսունի չափ ձիաւորներով և բազմաթիւ քահանաներով, իրանց ծխատէր Գէորգ քահանայ Նալբանդեանցի ղեկավարութեամբ, փութացին ընդառաջ. Վեհափառն իր չքախումբով հիւրասիրվեց Նալբանդեանց քահանայի սենեակներում: Նկատելով նաև շրջակայ գիւղերից հաւաքված ներկայացուցիչներին, Վեհափառը բարեհաճեց հայրական խօսքերով նրանց պարտաւորութիւնները յիշեցնել: Այստեղ գիշերելով, այսօր ժամի 9-ին, Կաթողիկոսը մեկնեց դէպի Վայոցձոր, որտեղից պիտի այցելի Ս. Խաչի վանքը և Տաթև և այնտեղից Շուշի քաղաքը»:

—

ՂԱԶԱԽԻՑ գրում են. «Կողբ, Բարանա և Ղալաչա գիւղերում այնպիսի անախորժութիւններ կատարվեցին, որոնց նմանը դժուար թէ կատարված լինի վերջին տասը տարվան ընթացքում հարևան գիւղերի մէջ: Գիւղական աշխատանքի ամենածանր ժամանակ՝ յունիս, յուլիս և օգոստոս ամիսներին, երբ գիւղացին, ինչպէս ինքն է ասում «փայտին պէտք է փալաս փաթաթել՝ մի կտոր հաց ճարելու համար», թողած այդ կենսական խնդիրը հիասթափված, կռվում է իր «տունը քանդող» և «բողազը դուրս կտրող» աղաների հետ, որոնք մինչև այսօր գիւղացուն նիւթապէս խեղդելուց յետոյ, այժմ հանգիստ սրտով ծառայեցնում են իրանց չահամոլութեանը: Մարդ չէ կարող առանց զզուանքի նայել, թէ ինչպէս իրերի այսպիսի դրութեան ժամանակ մեր փարաջաւորները ոչ թէ «միջնորդ հաշտութեան» են հանդիսանում, այլ սկզբնապատճառ ամեն չարութեան: 1896 թ. Կողբ գիւղացիք իրանց հաւատարմատարի միջոցով բողոք են տուել Թիֆլիսի հայոց կօնսիստորիային գործակալի, գիւղական քահանաների և իշխանութեան մէջ ծագած վէճերի առիթով. Նոյն բողոքը կրկնվել է 1897 թւին, սակայն մինչև այսօր մնացել է անհետևանք: Իսկ այսօր Բարանայի հասարակութիւնն է ներկայացրել բողոք նոյն նպատակով: Ի՞նչ պատասխան տանք ժողովրդին: «Մենք անժամ, անպատարագ կը մընանք, անճաշակ կը մեռնենք, բայց այնպիսի

տէրտէրների ձեռքից սրբութիւն չենք առնի», աղաղակում է ժողովուրդը: Մի՞թէ երկար պէտք է շարունակվի այս դրութիւնը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, օգոստոսի 1-ին

Մի օր առաջ տրված վստահութեան համեմատ այսօր խանութ-բազար բացվեցին: Քրիստոնեայ և մահմէդական գնում են իրանց գործին, բայց ոչ աներկիւղ: Մի քանի հացթուխների խանութները կիսով չափ բաց են. հաց առնող բազմութիւնն այնչափ ստուար է, որ հաց ձեռք բերելը համարեա անկարելի է: Այսօր, առաւօտեան ժամը 8-ին, մի հացթուխի խանութի առջև կատարված անցքը աւելի պերճախօս փաստ կարող է լինել օրվայ անքախտ կացութեանը: Հացթուխի գոց խանութի փոքր լուսամուտից դուրս տրված հացը խուռն ամբոխի մէջ առաջ էր բերում զարհուրելի իրարանցում, միմեանց ծեծում, միմեանցից հացը խլում էին... Այդ միջոցին մի հնդկաստանցի սէյիդ և մի թաւրիզեցի թուրք հացի կռւին այն ատուճանի են հասցնում, որ թաւրիզեցի թուրքն իր մօտի դաշոյնը խրում է սէյիդի կողքը և հեռանում: Մնացողներն էլ փախչում են. դէպքը բնականաբար լսվում է, խանութների մի մասը փակվում է՝ վախենալով հետևանքից: Ծանր վիրաւորված սէյիդին, արիւնաթաթախ վիճակի մէջ, փոխադրեցին անգլիական հիւպատոսարանը, իբր անգլիական հպատակ: Սէյիդի վիճակը վտանգաւոր է և պ. Վուդ պահանջում է բաւականութիւն: Թէպէտ հացի լիտրը 16 կօպէկ հրաչակվեց, բայց չը կայ, և եղածն էլ սովորականից շատ սոտր, այնպէս որ ուտել անկարելի է:

Երէկ երեկոյ, ուշ ժամանակ, լուր էր տարածվել, որ Ամիր-Նիզամը եկել է արդէն: Սխալ չէր այն տեղեկութիւնը, թէ անբաւականութիւններ են տեղի ունեցել Ամիր-Նիզամի և բարձր իշխանութեան մէջ՝ տիրող վարչական անտանելի կարգ ու սարքի դէմ: Նոր չէ, որ Ամիր-Նիզամը ուշադրութիւն է դարձրել 4—5 տարուց ի վեր Թաւրիզում հացի այսօրինակ դրութեան վրա: Ցորենի ամբարներով լի Թաւրիզը հաց չունի ուտելու, և դա հետևանք է այն տխուր իրականութեան, որ վարելահողերն ըստ մեծի մասին անցել են հարուստ վաճառականի և անկուշտ հոգևորականութեան ձեռքը: Խելացի նահանգապետը ձեռնամուխ է եղել յաճախ ճնշելու քրոնավաստակ աշխատաւորի արիւնը չորացնող փողատիրոջն ու հոգևորականին, և հանդիպել է բարձրագոյն իշխանութեան հզօր արգելքին: Այս հանգամանքը վերջին օրերում խորապէս էր վշտացրել կորովի ծերունուն, և դարձեալ այդ հանգամանքն է առիթ տուել այն առելութեանը, որ ունի Կրեստս հոգևորականութիւնը դէպի Ամիր-Նիզամը:

Երեք-չորս օրվայ բանակցութիւնների արդիւնքն այն եղաւ, որ երկու-երեք օրից ի վեր իր պաշտօնի գլուխն անցած հանգուցեալ Նասրէդդին Շահի փայլուն Սադրազամ Էմինը Սուլթան՝ Մուզաֆֆէրէդդին Շահի անունով բացարձակ իրաւունք տուեց Ամիր-Նիզամին գործել անկախ և իր գիտեցածի պէս: Ամիր-Նիզամն այսօր արդէն քաղաքումն է և այսօրվանից էլ սկսեց իր արդար գործը. պահանջեց կալուածատէր հոգևորականներից ցորեն և կապեց նրանց ցորենի ամբարները: Ձերբակալեց անգլիական հպատակ սէյիդին դաշոյնով խփող թուրքին, որը բռնած էր մտել թագաժառանգի տանը, թագաժառանգի փիշխըդմաթներից մինի ազգականը լինելու պատճառով և մի և նոյն ժամանակ կապեց ոճրագործի բնակարանը: Թագաժառանգը այսօրվանից սկսած իր սեփհական հաշուից օրական 500 թուման է տալու ցորենագին, մինչև որ Ամիր-Նիզամը կարգադրէ հացի խնդիրը:

Մեծ յոյս կայ, որ Սադրազամի իր պաշտօնը վերստանձնելը և Ամիր-Նիզամին տրված անկախ գործունէութեան իրաւունքը՝ կարող են ամենահաւանական երաշխաւորութիւնը լինել ընդհանուր Պարսկաստանի հետ նաև Ատրպատականի փափագելի բարեկարգութեան:

Նախորդ Սադրազամ Էմինը Դօվլէն բոլորովին հեռացել է գործերից և առանձնացել իր կալուածում: Էմինը Դօվլէի անկումը համարում են հետևանք այն դրամական վեղծումների և կաշառակերութեան, որ անխորհուրդ կերպով կատարեց Էմինը Դօվլէի որդին հօրը իշխանութեան օրով՝ օգուտ քաղելով նրա դիրքից:

W.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, յուլիսի 24-ին

Հակառակ մէկ քանի ծայրայեղ հայրենասէրներու ընդդիմութեան, Կրետէի Ազգային ժողովը մեծամասնութեամբ ընդունեց՝ պետութեանց կողմանէ առաջարկուած առժամանակեայ վարչութեան մը ծրագիրը: Կանդիայի մահմէդականները յայտագիր մը ուղղելով ծովակալներուն՝ բողոքեցին այդ առժամանակեայ վարչութեան դէմ և Ազգային ժողովը՝ իբրև յեղափոխական մարմին մը, ապօրէն համարեցին. յայտարարեցին միանգամայն՝ թէ իրենք բնաւ ապահովութիւն չունեն իրենց կենաց և ընչից վրայ: Ազգային ժողովը՝ Կանդիայի մահմէդականներուն վստահութիւն ներշնչելու նպատակաւ՝ որոշեց ամեն միջոց ի գործ դնել՝ պաշտպանելու համար զանոնք, որ կուզեն իրենց թողած բնակութիւններուն մէջ վերահաստատուել, այն պայմանաւ որ թիւրք զինուորները բոլորովին հեռանան Կրետէէն: Գալով Յունաստանի Գէորգ իշխանի թեկնածութեան, այս պահուս անոր խօսքն անգամ չի կայ: Կըսուի թէ Վիլհէլմ II կայսեր Պօլիս ժամանելէն յետոյ, պիտի ելնէ ձայնը:

Բարձրագոյն Դրան և ֆրանսիական հանրապետութեան միջև յարաբերութիւնները միշտ ձգտեալ են: Կառավարութիւնն սկզբամբ ընդունել ձևացուց հայկական կոտորածներու ժամանակ ֆրանսիական հպատակներու կրած վընասուց փոխարինութիւնը, բայց իրեն վերապահելով վնասուց որքանութեան վրայ անվերջանելի կերպով վիճաբանելու իրաւունք մը, պահանջելով որ այդ որքանութիւնը մասնաւոր յանձնաժողովոյ մը միջոցաւ որոշուի: Ֆրանսիական կառավարութիւնն այլ ևս ձանձրացած Բ. Դրան ցոյց տուած նորանոր պայմանաժամերէն, Պարիզի Օսմանեան պանքէն գրաւեց Յունաստանի պատերազմական տուգանքը և չի բաւականանալով իր առաջին պահանջէն, Կ. Պօլսոյ կոտորածին ժամանակ Ֆրանսիայի հպատակաց և Ֆրանսիայէն պաշտպանեալներու կըրած վնասուց համար տուգանք մ'ալ աւելցուց: Թիւրք կառավարութիւնը չափազանց վշտացած կը թուի, բայց վերջապէս պիտի ստիպուի գոհացում տալ ֆրանսական կառավարութեան:

Համիսլամական գաղափարները վերստին կարթնանան և պետութեանց ուշադրութիւնը կը գրաւեն: Համիսլամութեան վարդապետութիւնը մեծաքայլ յառաջադիմութիւններ կը գործէ ու թէպէտ Մէքքէն կրօնական մայրաքաղաքն է իսլամներու, սակայն Թիւրքիոյ մայրաքաղաքն այսօր եղած է քաղաքական մայրաքաղաքն համիսլամութեան: Ճավայէն, Սումատրայէն, Մալակայէն, հարաւային Աֆրիկայէն և ուրիշ տեղերէն բազմաթիւ մահմէդական տղայք եկած են մայրաքաղաքս՝ մասնաւորապէս դաստիարակուելու համար՝ ի նպաստ ապագային:

Գիրուկ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Անգլիական մամուլը չէ կարողանում հանգըստանալ՝ քննելով Ռուսաստանի աջողութիւնները Չինաստանում»: «Observer» լրագիրը խորհուրդ է տալիս լորդ Սօլսբերիին գումարել կօնֆէրէնցիա Չինաստանում շահ ունեցող պետութիւններից, որոնց մէջ և Միացեալ-Նահանգները և որոշել ամեն մի պետութեան ազդեցութեան շրջանը: «Standard» լրագիրը անվիճելի է համարում, որ Անգլիան, չը նայելով կառավարութեան քաջ տոնին, հետզհետէ դուրս է ձըգվում Չինաստանից: «Մեզ համար պարզ է,—ասում է լրագիրը,—որ մենք վերջնական պարտութիւն ենք կրել. մենք յայտնում ենք, որ երկիրն այլ ևս չէ կարող տանել իր կրած մի շարք հարուածները: Կառավարութիւնը պէտք է վերջապէս խոստովանի, որ նա պարտաւոր է գործել ուժեղ և վճռական կերպով: Անընդհատ վիրաւորանքներն անտանելի են դառնում»:

—Հօլլանդիայի թագուհի Վիլհելմինա օգոստոսի 19-ին չափահաս է դառնում, այսինքն 18 տարեկան, մի հասակ, որ որոշված է թագաւորների չափահասութեան համար: Մի քանի օր դրանից յետոյ տեղի կունենայ նրա գահակալութեան հանդէսը: Թագադրութիւն չէ կարող լինել. Հօլլանդիայի թագաւորները այլ ևս թագ չեն դնում և չեն օծվում այն պատճառով, որ հօլլանդական եկեղեցին եպիսկոպոսներ չունի: Ինչպէս հաղորդում են գերմանական լրագրները, Վիլհելմինա թագուհին իր սեփական կամքով իրան նշանած է ընտրել պրինց Վէյմարին:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Новое Время» լրագիրը հետևեալ հետաքրքրական դէպքն է պատմում.

«Իւրիէվի համալսարանում բացվում էր մի ուղղափառ եկեղեցի. բացումը տօնվեց հանդի-

դրօշակի հետ կազմում է առաջին մրցանակը: Մայր ընդարձակ հրապարակի մի անկիւնում շինած է մի գեղեցիկ պաւիլիօն, որտեղ ցոյց են դրված մրցութեան յատկացրած ընծաները: Այստեղ կան ոսկէ, արծաթէ ժամացոյցներ, բաժակներ, ափսէներ, մեդալներ, պսակներ, զանազան իրեր, վելօսիպեդներ, հրացաններ և այլն:

Հրացանաձգութեան օրը մօտենում էր: Զանազան շվէյցարական կանտօններից գալիս էին հրացանաձիգները: Իւրաքանչիւր կանտօնի հրացանաձիգներ քաղաքն էին մտնում խմբով և մի մի պտոյտ էին անում քաղաքի գլխաւոր փողոցներում: Ամեն տեղ սրանք արժանանում էին ծափահարութիւնների: Աչքի էին ընկնում Ցիւրիխի և Բեռնի հրացանաձիգները: Առաջին խումբը եկել էր պատմական հագուստով, դրօշակներով, մուզիկայով, իսկ երկրորդին առաջնորդում էր մի արջ: Շվէյցարիայում Բեռնի կանտօնը ստացել է «Արջերի կանտօն» մականունը: Բեռնի հրացանաձիգներն իրանց առաջնորդ արջով ցոյց տուին, որ ընդունում են այս անունը: Յուլիսի 16-ին, Ֆեդերական դրօշակի ընդունելութիւնն էր: Հրացանաձգութեան առիթով դաշնակցութեան դրօշակը բերել էին տուել Նիւշատէլ: Երեկոյեան, ժամի 4-ին, կանտօնի վարչական օրգանը գնացել էր կայարան, որտեղ երկաթուղով բերել էին դրօշակը: Վարչութեան օրգանի նախագահն ընդունեց դրօշակը մի համառօտ ճառով: Այնուհետև կազմվեց մի փոքրիկ կորտէժ, որը պտըտեցրեց դրօշակը քաղաքում: Հրացանաձգութիւնն սկսվեց յուլիսի 17-ին և տևեց մինչև նոյն ամսի 28-ը: Հրացանաձգութիւնը տեղի էր ունենում ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 6-ից մինչև երեկոյեան 6 ժամը: Կարմիր գնդակները հեղեղի նման թափվում էին Շօմօյի կրծքի վրա: Հարուածների աղմուկը, սրա արձագանքը խլացնում էին Մայում գտնըվողներին: Փամփուշտները հազարներով էին սպառվում: Հրացանաձիգները հարիւրներ էին մխում: Իւրաքանչիւրն ուզում էր ցոյց տալ իր ճարպիկութիւնը, հմտութիւնը, գերազանցել իր հարևանին, ձեռք բերել և «պատիւ» և «փառք»: Ամեն մէկն ուզում էր մրցանակ ստանալ և ստանում էր: Շատերն ստացան պսակներ, մեդալներ, ժամացոյցներ և այլն: Առաջին մրցանակը տարաւ մի շվէյցարացի: Ամբողջ մի շաբաթ Նիւշատէլի ժողովուրդը զուարճանում էր: Մայում ասեղ գցելու տեղ չը կար: Կանտինը միշտ լի էր: Այնտեղ էր կապիտալիստը և բանուորը, այնտեղ էր տէրը և ծառան, հարուստը և աղքատը, դաշնակցութեան նախագահը և ամենավերջին պաշտօնեան: Կանտինը ներկայացնում էր մի մեծ ընտանիք, որտեղ տիրում էին համեստութիւն, խոհեմութիւն: Դաշնակցութեան նախագահը նստած բանւորի կողքին՝ նրա հետ խըմում էր հայրենիքի և ազատութեան կենացը: Ամեն օր բանկէտներ էին տեղի ունենում: Ճառերին վերջ չը կար: Բոլոր ճառերը մի ոգի և մի ուղղութիւն ունէին: Շվէյցարիան գեղեցիկ է իր կանաչ դաշտերով, հրաշագեղ լճերով, ձիւնապատ սարերով, բայց նա աւելի գեղեցիկ է իր ազատ կեանքով:—«Ազատ է մեր հայրենիքը, ասում էին ճառախօսները, ազատ ենք մենք, երջանիկ ենք մենք. խմենք ազատութեան և երջանիկ ժողովրդի կենացը»: Ամսի 21-ին մեծ հրավառութիւն կար Մայում: Այն երեկոյ ուսանողները Կանտինում կենդանի պատկերներ ներկայացրին: Սրանց մէջ աչքի էր ընկնում «Արեւելեան հարցը»: Բեմի մէջտեղը նստած է սուլթանը՝ մի սուր ձեռին: Սրա ձեռներին, ոտներին, վզին կապել են թոկեր, որոնց ծայրերից բռնել են եւրօպական պետութիւնները: Վերջիններս քաշում են սուլթանին ամեն կողմից. սակայն սուլթանը չէ շարժվում. նստած է նա միշտ բեմի մէջտեղը՝ սուրը ձեռին: Միայն երբեմն-երբեմն մի յիմար հայեացք և ժպիտ էր գըցում այս կամ այն պետութեան վրա և շարունակում էր տեղը մնալ... Հրացանաձգութիւնը վերջացաւ 28-ին: Այն օրը բաժանեցին վերջին ընծաները: Նոյն օրը մեծ կորտէժ կար կազմած բոլոր հրացանաձիգներից և պատմական պինսը ներկայացնող խմբերից բեմական հագուստներով: Առջևից գնում էր առաջին մրցանակ տանողը: Սրան ամեն տեղ ծափահարում էին:

Հրացանաձգութեան սովորութիւնը գոյութիւն ունի Շվէյցարիայում շատ վաղուց: Նիւշատէլում առաջին մասնաւոր փորձը տեղի է ունենում 1406 թւին: Այդ ժամանակից սկսվում են կազմակերպվել զանազան ընկերութիւններ, որոնք սարքում էին մասնաւոր-տեղական կամ ընդհանուր հրացանաձգութիւններ: Նիւշատէլում կանօնաւոր հրացանաձգութիւններն սկըսվում են այս դարի սկզբից: 1849 թ. Նիւշատէլում տեղի է ունենում առաջին կանտօնական հրացանաձգութիւնը: Իւրաքանչիւր կանտօնում գոյութիւն ունի մի ընկերութիւն, որը կազմակերպում է ամեն տարի մի կանտօնական հրացանաձգութիւն: Սրան մասնակցում են միայն կանտօնի բնակիչները: Այստեղ նոյնպէս բաժանվում են մրցանակներ: Բոլոր կանտօնական մանր ընկերութիւնները կազմում են մի Ֆեդերական ընկերութիւն: Դաշնակցական հրացանաձգութիւնը (Tir fédéral) կախված է այս ընկերութիւնից: Սա է նշանակում դաշնակցական հրացանաձգութեան տեղը և ժամանակը: Մինչև այժմ տեղի է ունեցել 36 դաշնակցական հրացանաձգութիւն: Դրան մասնակցում են բոլոր կանտօնները և ուրիշ պետութիւններ: Հրացանաձգութեան տօները ժողովրդականացել են: Ժողովուրդը ինքը սիրում է այս տօները և աշխատում է օգնել: Երկրի վարչութիւնը նոյնպէս խրախուսում, օգնում է խօսքով և գործով: Շվէյցարական հրացանաձիգներն այժմ առաջին տեղն են բռնում ամբողջ Եւրօպայում: Ժողովրդի կարծիքով այստեղ պատրաստվում են հայրենիքի ապագայ պաշտպանները, ապագայ ազգային հերոսները: Սա մի ազգային գործ է, և սկզբունքով իւրաքանչիւր շվէյցարացի պարտաւոր է նրան օգնել: —Երկիրը մեծ գումարներ է մսխել և շարունակում է մսխել՝ լաւ հրացանաձիգներ—զինուորներ պատրաստելու համար:

Առաջ այդ սկզբունքը հասկանալի էր: Իսկ այժմ: Այժմ էլ հարկաւոր է, որ Շվէյցարիան ծախսեր անէ լաւ հրացանաձիգներ պատրաստելու համար: Մի՞թէ Շվէյցարիային այժմ անհրաժեշտ են լաւ զինուորներ:—Արդեօք Շվէյցարիան չունի՞ մի աւելի մեծ, աւելի նպատակայարմար սօցիալական պարտականութիւն կատարելու, որպէս զի նա կարողանայ միշտ մնալ միւս պետութիւնների իդէալը:

Յ. Իւզբաշեանց

սաւոր կերպով հանդուցեալ միմիայն կամ Դե-լիանովի ներկայութեամբ։ Հավիերդիսի ժամանակ վեր է կենում պրոֆեսորներից մինը և սկսում է մի ճառ խօսել հանգուցեալի մասին։ Բայց դրափնեան պաշտպանութեան նա հասկանում էր այն մարդ, ինչ մարդով հասկանում է Կոմարովը, այնինչն ամենևին չէր հասկանում, ուստի շատ շուտով հասաւ մի այնպիսի փառաւոր աֆորիզմի, որ արժանի է արձանագրելու անձեռնմխելիութեան սեկցիայ տաճարում վրա։ —Այն մարդը, որ ուղղափառ չէ, չէ կարող կարգին մարդ լինել։ Այստ Դելիանովի հանգչելին մի քանի շողոքորթ խօսքեր պրոֆեսորներից ...

—Հաճելի է ինձ լսել, ասում է մինիստրը, որ պրոֆեսոր N.N.-ի շրջանաւարտները այստեղ արտայայտեցին այնպէս գեղեցիկ հայրենասիրական և խոր-կրօնական նպատակներ։ Սակայն պրոֆեսորը մոռանում է, որ համալսարանում պաշտօնեայ կրօնի պատմութեան և բոլոր ուրիշ կրօնների ատելու դասաւանդութիւն ամենևին ոչ ոքի հետ չէ կապուած։ ...

Պրոֆեսոր N.N. ...

* *

Պարիզի լրագրները հաղորդում են, որ շուտով վերջապէս լոյս կը տեսնեն Մակ-Մահոնի մեմուարները։ Թէ Ֆրանսիայում և թէ ամբողջ Եւրոպայում մեծ հետաքրքրութեամբ սպասում են այդ կարևոր մեմուարների լոյս գալուն։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՏԱՄԲՕՎ, 11 օգոստոսի։ Նահանգական զեմստվօյի վարչութեան ստացած տեղեկութիւններին նայելով, հացի բերքը մխիթարական չէ։

ՆԻԺՆԻՅ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 11 օգոստոսի։ Միջին ասիական բամբակ բերված է տօնավաճառ շատ աւելի, քան անցեալ տարի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 օգոստոսի։ Հրատարակված է Բարձրագոյն հրաման՝ խուլ-համրների հոգաբարձութիւն հաստատելու համար։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Օգոստոսի 11-ին

Լոնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	94 ր.	50 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ „ „	46 „	27⅝
Պարիզի վրա 100ֆրանկ „ „	37 „	42⅝ „
Պօլուիմպերեալ	— „	— „
Մաքսային կուպօններ	— „	— „
Բօրսային դիսկօնտ	4 „	6%,
4% պետական ռէնտա	101½ „	— „
4% ներքին փոխառութեան	100 „	— „
4½% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	97⅜ „	— „
4½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	100⅜ „	— „
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	291⅛ „	— „
Նոյնը „ երկրորդ —	251 „	— „
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի.	217½ „	— „
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	— „	— „
Պետերբ. քաղ կր. ընկ. օբլ. 5%	101 „	— „
Մօսկվայի քաղաք. կր. օբլիգացիաներ.	101½ „	— „
Օդէսայի — —	100⅜ „	— „
Թիֆլիսի — —	100⅛ „	— „
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% —	— „	— „
Նոյնը — — 5% —	100½ „	— „
Քութայիսի կալ. բանկի. 6%	101 „	— „
Նոյնը — — 5%	100 „	— „

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.
Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11½—12 ժ. կանանց հիւանդ.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—12—1 ժ. ներքին, և միասեռական հ. ականջի, կոկորդի և քթի հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Վ. Մ. ՄԱԽՎԻԼԱՁԷ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հ. նեարդային և մորթի հ.
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—6½—7 ժ.
Տ. Ի. ՐՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն։
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
8—150 Բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
—
Մ ա ր դ ա տ ա ր № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 5 րոպէին։ Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 26 րոպէին։ Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 10 րոպէին։ Բ ա թ ո ւ մ է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 47 րոպէին։
Մ ա ր դ ա տ ա ր № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ գիշերվայ 12 ժամ 20 րոպէին. Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 6 ժամ և 33 րոպէին։ Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 7 ժամ 48 րոպէին. Բ ա թ ո ւ մ է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 28 րոպէին։
Մ ա ր դ ա տ ա ր № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 20 րոպէին։ Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 8 ժամ 22 րոպէին։ ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 5 րոպէին։ Բ ա գ ո ւ է հասնում ցերեկվայ 12 ժամ 59 րոպէին։
Մարդատար № 4 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ երեկոյեան 8 ժամ 35 րոպէին։ Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 9 ժամ 7 րոպէին։ ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս առաւօտեան 10 ժամ 57 րոպէին։ Բ ա գ ո ւ է հասնում առաւօտեան 5 ժամ 45 րոպէին։

Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ
„ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ“
(Մնում են փոքրաթիւ օրինակներ)
ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊԷԿ
Դիմել հեղինակին, «Մշակի» Խմբագրատուն։
(հ.) 3—8

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Լոյս տեսաւ
Գ. ԷԲԵՐՍԻ
ՄԱՐԴ ԵՄ
(Homo sum)
Վէպը։ Գերմաներէն բնագրից թարգմանեց Ստ. Մալխասեանց
428 երես։ Գինը 1 րուբլի։ Դիմել՝ Тифлисъ. Армянское Издательское Общество.
(չ. չ.) 7—20

ՎԵՐԻՆ-ԱՂԴԱՆԻ
եկեղեցական-ծխական դպրոցի համար հարկաւոր է մի
ՑԷՆՋԱԻՈՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
պայմանների համար դիմել Քարավանսարա, Մեսրոպ քահանայ Էզիլեանցին։ 1—3

ՄԻ պարոն ունի ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԳՐՔԵՐԻ, —65 հատ գրքեր, 110 հատ բրօշիւրներ և 210 հատ ամսագիրներ։ Բացի դրանից 19 տարվայ «Մշակ» լրագրի բոլոր համարները (1878 թւից մինչև 1896 թիւը). այս բոլորը ցանկանում է վաճառել։ Խնդրում է հայ հարուստներից, որ գնեն և ընծայեն Երուսաղէմի կամ Էջմիածնի կամ մի որ և է գաւառական դրադարանի։ Դրանով գնողները համ իրանց համար բարի յիշատակ կը թողնեն, համ էլ պարոնին իր նեղ դրութիւնից կազատեն, որովհետև շատ ժամանակ անգործ մնալուց՝ չքաւորութեան մէջ է ընկել։ Հրաւիրվում է Բագուի Մարդասիրական ընկերութեան և Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութեան խորհրդի անդամների ուշադրութիւնը։ Գրքերի և բոլոր լրագրների ընդհանուր գինն է 300 րուբլի։ Դիմողներին կարելի է զիջումն անել։ Պէտք դիմել այս հասցէով. ԹԻՖԼԻՍ, Երևանեան հրապարակ, Թամամշովի քարվանսարայի դիմաց լիմոնադ ծախող Առաքել Խաչատուրեանցին։ 1—3

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
ԷՎԵԼԻՆԱ
(Հոգեբանական էտիւդ)
ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊԷԿ
Ծախվում է «Մշակի» Խմբագրատանը։
(հ.) 3—10

Լոյս տեսաւ
„ՌԱՄԿԱԿԱՆ ՄՐՄՈՒՆՋՆԵՐ“
ժողովրդական երգերի ժողովածու (երկրորդ տպագրութեամբ)։
ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊԷԿ
Հասցէն Александрополь, учителю Аршаку Брутянъ, կամ Книжная торговля Александра Мхитарянъ. 2—3

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ
ԼԷՕ
ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ
(Պատմական վէպ, 753 երես)
Գինը 1 ՌՈՒԲ. 30 ԿՈՊԷԿ (ոսկեկազմ 2 րուբլի)
Ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—հեղինակի մօտ («Մշակի» խմբագրատանը) և Կենտրոնական գրավաճառանոցում։ ԲԱԳՒՈՒՄ—պ. Ներսէս Դաւթեանցի մօտ, Ա. Ի. Ազամովի գրասենեակ. ՇՈՒՇՈՒՄ—Բագրատ Տէր-Սահակեանցի գրավաճառանոցում։
Հեղինակի հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, редакція „Мшакъ“. 3—10

Ցիրաւանների մինիստրի թոյլտուութեամբ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова).
Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առևտրական. կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։ Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ արդիւնաբերական-գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի։)
ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ՍԿՍՎՈՒՄ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20-ից։
Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր՝ կուրսերում և Եղբ. Ծովեանեան և ընկ. ԲԱԳՈՒԻ բաժանմունքում։ Օտարաքաղաքացի ունկնդիրների յարմարութեան համար կուրսերում ընդունվում են գիշերօթիկներ։ Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը—տրվում են և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են կուրսերի հիմնադրին՝ БАКУ, А. И. Теръ-Каспарову,
(հ. չ.) 12—25

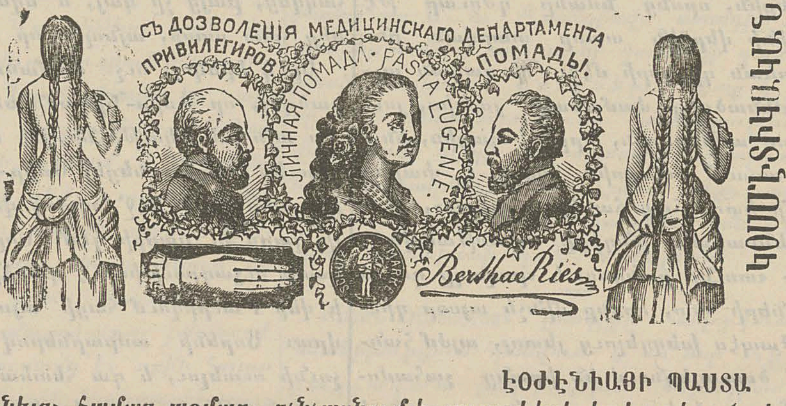

Քիմիա-կօսմէտիկական լաբորատօրիա ՌԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆ
ԲԵՐՏԱ-ՌԻՍԻ
ԿՕՍՄԷՏԻԿԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ
ՌԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆ

ԷՕԺԷՆԻԱՅԻ ՊԱՍՏԱ
երեսի մորթը կակղեցնելու համար պոմադ. ոչնչացնում է շուտով երեսի վրա եղած կարմիր բիծերը և մուները. այս միջոցը առաջ է բերում նաև երեսի թարմութիւն և գեղեցկութիւն։ Գինը 1 ր. 60 կ.
Elixir Mélange
Մազերը աճեցնելու և գլխի թեփը ոչնչացնելու հեղուկ։ Գինը 2 ր.
ԷՕԺԷՆԻ ՊՈՒԴՐԱ
սպիտակ, վարդագոյն և Րաշէլ (թուխ դէմք ունեցողների համար). Նա ամուր կերպով պահպանվում է մորթու վրա և բոլորովին աննկատելի է աչքի համար, մորթուն տալիս է նոյնպէս խիստ կակղութիւն, առաձգութիւն և քնքշութիւն։ Գինը է 1 ր. 20 կ.—1 ր. 50 կ.
ԷՕԺԷՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ՆԵՐԿ
հեղուկ վիճակի մէջ այտերին և ականջներին տալիս է բոլորովին բնական, վարդային գոյն, որ ոչ ցերեկվայ, ոչ ելէքտրական լոյսից չէ փչանում։ Գինը 1 ր. 50 կ.
ՄԻՐՏԱՅԻՆ ԲԱԼԶԱՄ
(պուդրա հեղուկ վիճակի մէջ), տալիս է երեսին, վզին, ձեռքերին քնքոյշ կակղութիւն և մարմարեանման մաքրութիւն։ Նա ոչնչացնում է արևհարքը մուները, և մորթու վրա եղած ամեն մի անհարթութիւն և տգեղութիւն։ Գինը 1 ր. 75 կ.
ՔԻՆԱ ԳԼԻՑԵՐԻՆԱՅԻՆ
գլխի պոմադ Պերուանական բալզամով եփած՝ մազեր պնդացնելու, խտացնելու և աճեցնելու համար։ Գինը 2 ր.
ԽՈՒՆՋԱՅԻՆ ՊՈՄԱԴ
Նրա գործածութիւնից յետոյ ձեռները ստանում են զարմանալի սպիտակութիւն և ճկունութիւն։ Գինը 1 ր. 30 կ.
ՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԷՍՍԷՆՑԻԱ
բեղերի համար (Րիս-Գուտման) տալիս է նրանց անմիջապէս հարկաւոր ձեւ, ամրացնում է նրանց և նպաստում է նրանց արագ աճման։ Գինը 75 կ.
ՆԵՐԿԵՐ ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
(Րիս-Գուտման), սև, շագանակագոյն և խարտեաշ։ Այդ ներկով ներկված մազերը պահպանում են իրանց գոյնը 6 շաբաթվայ ընթացքում։ Գինը 3 ր.
Ծախվում է բոլոր դեղարարական և կօսմէտիկական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը՝ Բարձրագոյն հաստատված՝ դեղարարական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիս և Բագու։ (ո.) 45—50

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱԻԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,
Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսօն և Պոլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 19/31 օգոստոսի ԱՆԱՏՕԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ԲԻԱՆԿԻ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ։
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով։
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝
ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարսեղեանին, Սիօնի փող. Նախկին Արծրունու քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբակինեան հրապարակ։ ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելքոր Հերշենրօդերին։ (և. հ. չ.) 3—20